

Mgr.Bc. Vladimír Zeman: Filosofický a theologický přínos Josefa Pospíšila (1845-1926), disertační práce FF Univerzity Pardubice, Pardubice 1919, počítačový otisk, 137 stran.

Oponentní posudek vypracoval: **Prof. ThDr. Jan B. Lášek, Dr.h.c. (mult.)**

Není sporu o tom, že kandidát věnoval práci nad tématem dostatek času a snažil se z látky vytěžit, co se vytěžit dá.

Recenzent nemůže hned na počátku pomlčet o tom, že nezastává názor, že česká novotomistická teologie, resp. filozofie by měla hlubší význam pro obou těchto disciplín a že stojí na zcela opačném názorovém základě než pan kandidát. To ovšem by nemělo být na překážku tomu, aby posoudil předložený text a vyjádřil se ve smyslu zákona k tomu, zda má kandidát dosáhnout titulu PhD v oboru filozofie. Kvalifikován k tomu je.

Páteří práce jsou tři kapitoly „Nekonečno a jeho druhy v díle Josefa Pospíšila“ (str. 9-42), „Otázka božího spolupůsobení a lidské svobody v díle Josefa Pospíšila“ (str. 43-84) a „Argumentace proti věčnému stvoření u Josefa Pospíšila“ (str. 85-114). Jsou zpracovány zcela samostatně, autor vychází z primárních textů, pokouší se tyto texty kriticky interpretovat v rámci, který mu jeho ideové východisko dovolí. Je si dobře vědom terminologické složitosti (v mnohém byl J. Pospíšil po této stránce průkopníkem). Na více stránkách uvádí – dle mého názoru správně – Pospíšilovu inspiraci, které se mu dostalo od Alberta Stöckla. Myslím si, že by stálo za námahu bližší srovnání s dílem tohoto bavorského neoscholastického filozofa a teologa, který byl zhruba o generaci mladší než Pospíšil. Kandidát o Stöcklově díle ví, často je zmiňuje. Stöcklovo dílo je stejně jako dílo Pospíšilovo, silně apologeticky zaměřeno a v době, kdy Pospíšil psal své nejlepší práce, Stöckl patřil ve středoevropském prostoru k uznávaným veličinám. Zcela evidentně Pospíšila ovlivnil také autor katolické dogmatiky J. Heindrich, jehož dogmatiku recenzoval. Aniž bychom chtěli jakkoliv zpochybňovat kreativitu Pospíšilova myšlení, domnívám se, že hledání přímého ovlivnění by bylo zcela na místě.

Jsem si dobře vědom, že kandidát chtěl pracovat prvotně s texty samotného Pospíšila, za co jej mohu jen pochválit. Pokud jde ovšem o Pospíšilovo hodnocení, autor se měl vyrovnat s kritickými hlasy, které se proti Pospíšilovi

ozývaly a ozývají z tábora myslitelů, zaměřených proti novotomismu kriticky. Jejich jména postrádám jak v textu samotném, tak v seznamu literatury. Mám na mysli především Josefa Krále, ale také Karla Máchu, který ke katolicismu konvertoval a český, resp. moravský novotomismus dobře znal. Nejsem přesvědčen o míře inspirativnosti, jakou má odkaz J. Pospíšila filozofickému myšlení dneška, o teologii vůbec nemluvě.

Kandidátova práce s texty je jinak dobrá a ukazuje na jeho kompetenci. Už to samo o sobě je důvodem, že je skutečně filozoficky myslícím a že si zaslouží být doktorem filozofie.

Po stránce „řemeslné“ je třeba se zmínit, že autor uvádí jako přílohu č. 2 (str. 132-134) soupis odborné bibliografie J. Pospíšila, včetně činnosti časopisecké. Rád bych věřil tomu, že je kompletní. Opravdu Pospíšil uveřejnil za celý život v časopisech jen šest článků? V téže příloze je sekundární literatura od Pospíšilových současníků – zde jsou uvedeny jen katolické práce, otištěné v ČKD, nic více. Zamyslel se autor hlouběji nad tím, proč Pospíšil není v nové době citován? Pochopil dobře Skalického studii o tomismu a české společnosti (1978)?

Nedílnou součástí disertace je příloha č. 1 „Položil základy, nach nich stavěli jiní“, nárys životního příběhu filosofa a teologa Josefa Pospíšila (1845-1926), str.121-131. Domnívám se, že tato kapitola měla být první a uvést čtenáře do problematiky. Při vši míře tolerance považuji některá tvrzení v ní uvedená, za nehorázná či především nekritická. Je to snaha ukázat jakýsi národní moravský katolicismus, bojující o pravověří. To je čirá legenda. Co je to pravověří? Souhlas s církví a I. vatikánským koncilem? Nebo teologie, zápasící o pravdu ve shodě s filozofickým a dalším vědeckým poznáním té doby? O době osvícenské a josefínské smýšlejí církevní historikové a historikové zdaleka dnes jinak než J. Kadlec a lidé jeho generace. Dokladem jsou třeba práce R. Svobody nebo v širším měřítku H. Kluetinga a jiných badatelů zahraničních. Odbýt teologickou práci 19. století tím, že byla racionalistická, je krátkozraké. Autor by měl číst díla jako „Protestantská teologie 19. století“ (K. Barth) a „Dějiny bádání o životě Ježíšově“ (A. Schweizer). Důrazně bych autorovi doporučil také monografii J.M. Lochmana: „Náboženské myšlení českého obrození“. Četl jsem několik prací a nepříliš hodnotných kvalifikačních rozprav o F. Sušilovi. Nikdo z českých badatelů vážně a odborně nerozebral prameny Sušilova mnohosvazkového komentáře k Písmu, protože na to odborně nestačil. Teologie je jedna, nikoliv protestantská či katolická nebo pravoslavná. Tím spíše pak

biblická věda. Tato první příloha je snaha, prezentovat věci z pohledu katolicismu před II. vatikánským koncilem. Tak ve skutečnosti nejsou. Na vývoj české teologie v první i ve druhé polovině 19. století měl obrovský vliv Bernard Bolzano, který byl sice umlčen, ale všechny reformní programy v Čechách až do r. 1919 nesou jeho stopu. Bolzana zmiňuje autor jen jednou, ve zcela nepodstatné souvislosti (Paradoxy nekonečna). Bolzanovo filozofické i teologické dílo, které směřovalo proti klasickému tomismu, autor nezmiňuje (Vědosloví, Athanasie, O perfektibilitě katolictví).

Vlastenectví spojení s katolicismem a případně s cyrilometodějstvím na Moravě je čirá fikce. Důkazem je dnešní stav křesťanství. Kdyby tu nebyli 40 let vládli komunisté, vypadalo by to stejně.

Závěr: Přes všechny shora uvedené kritické výtky jsem jednoznačně toho názoru, že autor si doktorát filozofie (PhD) zaslouží. Pracuje s texty, je sečtělý, je ochoten diskutovat. V rámci jeho přesvědčení je schopen osobitě a samostatně interpretovat.

V Praze, dne 28. listopadu 2019

Prof. Dr. Jan B. Lášek, Dr.h.c. (mult.)